

*STRATEGIE GOOD SOIL: NAAR EEN GEÏNTEGREERD EN DUURZAAM BODEMBEHEER
IN BRUSSEL EERSTE LEZING.*

ADVIES VAN DE GEWESTELIJKE ONTWIKKELINGSCOMMISSIE

4 APRIL 2024

Gelet op het verzoek om advies van minister Maron over de 'Strategie GOOD SOIL: naar een geïntegreerd en duurzaam bodembeheer in Brussel', ontvangen op 22 maart 2024;

Gelet op het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 4 juli 2019 betreffende de Gewestelijke Ontwikkelingscommissie;

Gelet op artikel 7 van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening (BWRO), zoals goedgekeurd door het parlement op 13 oktober 2017;

Na de vertegenwoordiger van Leefmilieu Brussel, afgevaardigd door het kabinet van minister Marron, te hebben gehoord;

brengt de Commissie op 4 april 2024 unaniem het volgende advies uit:

ADVIES

De Commissie is verheugd over het opzetten van een strategie GOOD SOIL die breder is dan de Europese richtlijn (zie context hieronder), omdat ze aspecten behandelt zoals bewustmaking en integratie van verschillende bestaande beleidslijnen. De richtlijn richt zich op duurzaam bodembeheer, met als fundamentele vraag 'wat is een gezonde bodem?'. De holistische, multidisciplinaire benadering richt zich niet alleen op vervuiling, maar houdt ook rekening met de ecosysteemdiensten, of de voordelen die aan de mens worden geleverd, en met achteruitgang en indicatoren voor het kwalificeren van een bodem.

De Commissie volgt het advies van de Raad voor het Leefmilieu van 26 maart 2024 en feliciteert de regering met haar aanpak: zij merkt op dat de strategie GOOD SOIL vooraf breed werd gedeeld met de Brusselse actoren, waardoor een sterke consensus werd bevorderd. Bovendien vereisen de meeste voorgestelde maatregelen geen extra middelen, maar eerder meer aandacht voor bestaande processen.

De Commissie beveelt, net als de Raad voor het Leefmilieu, aan om de toegankelijkheid, uitwisseling en samenhang van gegevens te verbeteren, en stelt in het bijzonder voor om voor bouwwerken in het gewest een 'preventieve archeologie' in te voeren om de bodemprofielen te documenteren. Zij stelt ook voor om de belangrijkste prioriteiten van de strategie te benadrukken, zoals het verzamelen en coördineren van gegevens en het beheer van organisch materiaal, organisch afval en tuinen op gewestelijk niveau.

De Commissie benadrukt dat het belangrijk is om in de strategie rekening te houden met het de opstelling van het nieuwe GBP. Dat plan is immers het instrument bij uitstek om, nadat de gezonde, natuurlijke, open enz. bodems geïnventariseerd zijn, ervoor te zorgen dat die met hun toekomstige bestemming worden gevrijwaard in de zin van het beginsel 'de juiste grond voor het juiste gebruik'.

Zij beveelt aan dat de ontwikkeling van de strategie de bestaande administratieve procedures niet mag bemoeilijken.

Zij stelt voor dat Innoviris bij projectoproepen en subsidietoekenning rekening houdt met de bodemproblematiek, telkens wanneer dat relevant is.

De Commissie heeft goed nota genomen van de wil om voorrang te geven aan heropbouw van de stad bovenop de stad en het weer doorlatend maken van bodems die al verhard zijn. De vertegenwoordiger van Leefmilieu Brussel heeft de noodzaak benadrukt om bij de uitwerking van het nieuwe Gewestelijk

Bestemmingsplan (GBP) een evenwicht te vinden tussen de sociale en economische doelstellingen van gewestelijke ontwikkeling enerzijds en het behoud van onbebouwd oppervlak anderzijds.

Om dat evenwicht te bewaren is een geografische herstructurering van het bebouwde oppervlak nodig (voorbeeld van demografisch onevenwicht: structureel daalt de bevolking in een aantal gemeenten die al dunner bevolkt zijn en stijgt ze in andere gemeenten die al dicht bevolkt zijn).

Deze strategie moet in overeenstemming zijn met de sociaal-economische realiteit van het gewest en het streven naar een evenwicht tussen bodembescherming en economische ontwikkeling van het gewest, en dan in het bijzonder de industriële ontwikkeling. Hoewel de Commissie voorstander is van een op stimulansen gebaseerde strategie, beveelt zij daarom aan die industriële dimensie beter te integreren in de strategie, een industriële dimensie die bij voorrang gereguleerd zal zijn in het kader van het GBP en de lopende hervorming daarvan, Share The City.

Prioriteit moet worden gegeven aan de hernaturalisatie van dichtbebouwde blokken, in het bijzonder in het stadscentrum en de eerste kroon.

De Commissie verwijst ook naar de volgende aspecten van de gezamenlijke nota van de Raad voor het Leefmilieu en de Commissie van [17 februari 2022](#) over de biologische waarderingskaart:

a. Paradigmaverschuiving

De Raad en de Commissie waren van mening dat er een paradigmaverschuiving nodig is, namelijk het stadsmilieu benaderen als een ecosysteem en het ecosysteemen denken invoeren.

Een biologische waarde bestaat niet op zich, ze hangt af van de context. Er is behoefte aan meer open, niet-geminaliseerde, doorlaatbare groene ruimten waarin ook de biologische waarde hoger moet zijn. De interactie met de mens, de integratie van het maatschappelijk middenveld moeten in de biologische waarde worden verrekend. De Raad en de Commissie stelden zich derhalve de vraag welke analyse-instrumenten nodig zijn om tot een op ecosystemen gebaseerde planning te komen. De strategie GOOD SOIL moet een van die instrumenten zijn.

Het gaat erom menselijke activiteiten te integreren in een ecosysteembenadering en de waarde van de natuur te beoordelen in relatie tot de mens. Vergroening is ook nodig om sociale redenen en niet alleen om de biodiversiteit in stand te houden of het water efficiënter te beheren.

Het ecosysteem heeft niet enkel te maken met wat er in de bodem gebeurt: er moet ook een verticale analyse plaatsvinden, wat inhoudt dat men de bodem, de ondergrond en de lucht in acht moet nemen. Biomassa is tevens een belangrijk criterium dat aandacht moet krijgen in de ecosysteemvisie. Voorts moet het verband van de biodiversiteitspotentieel-oppervlaktefactor (BAF+) met de kaart in verstedelijkte zones beter worden toegelicht. Er is dus behoefte aan een analytisch instrument om de interactie en de complexiteit van het stadsleven te objectiveren. De Raad en de Commissie kijken er nu al naar uit om in de nabije toekomst te kunnen beschikken over de inventaris van de voor het publiek toegankelijke groene ruimten, waardoor zij, door gegevens te vergelijken, zones met een tekort aan groene ruimten in het BHG opnieuw kunnen evalueren.

b. Grootstedelijke schaal

Opnieuw ontbreekt de informatie die bestaat voor het Vlaamse Gewest, hoewel de ecologische continuïteit (vegetatie, water, open terrein en wildroutes) duidelijk in het licht moet worden gesteld. Het GDPO heeft deze piste reeds in haar kaarten geopend. De studies Open Ruimte en Metropolitan Landscapes

bekijken het grootstedelijke aspect vanuit het oogpunt van de open ruimten en de ecologische continuïteit. De Commissie betreurt het dat de grootstedelijke schaal niet ook wordt toegepast in de strategie GOOD SOIL.

In dit verband wijst de Commissie nogmaals op het belang van een solide samenwerking met de gebieden rond het BHG, onder meer om een duurzame voedselvoorziening van het type 'voedselgordel' in korte

keten te garanderen. De voedselproductie in stedelijk gebied zal immers beperkt blijven, ook al moeten alle initiatieven worden aangemoedigd die, in de wijken, de voedselproductie weer dichterbij de burgers willen brengen.

c. Verband tussen water, bodemkwaliteit en biodiversiteit

Er moet een verband worden gelegd tussen waterbeheer, bodemkwaliteit en de ontwikkeling en instandhouding van de biodiversiteit. Wateropvang, mogelijke grondwaterstanden en bodemkwaliteit lijken in de biologische waarderingskaarten niet in aanmerking te zijn genomen. De Commissie is dan ook verheugd over de invoering van de strategie GOOD SOIL binnen het BHG, die noodzakelijkerwijs de synthese zal moeten maken van de verschillende gegevens.

d. Groendaken

Groendaken moeten uiteraard worden opgenomen in de analyse, aangezien ook die een biologische waarde kunnen hebben en ecologische continuïteit kunnen bieden, ondanks de onvermijdelijke onderbrekingen door de verstedelijking. Het spreekt voor zich dat moet worden gelet op het type groendak, aangezien sommige weinig waarde hebben voor de biodiversiteit.

e. Taluds

Net als voor de groendaken benadrukt de Commissie dat het belangrijk is om bijzondere aandacht te besteden aan de taluds, als landschapselement en als verbinding tussen gebieden van hoge biologische waarde.

Overigens heeft de Commissie in eerdere adviezen al de gelegenheid gehad zich te buigen over andere aspecten die verband houden met dit dossier:

a. Bodematlas en urban mining

Ter gelegenheid van haar [advies van 9 maart 2023](#) over de wegenordonnantie meende de Commissie dat het voor de gebruikers van de stad nuttig zou zijn over bepaalde informatie in real time te kunnen beschikken om bouw-/renovatieprojecten te beheren. De stad zou zo gemodelleerd kunnen worden dat de verschillende plannen op elkaar worden gelegd en dat men een beeld heeft van alles wat zich bovengronds en in de ondergrond bevindt. De Commissie acht het noodzakelijk te beschikken over een bodematlas. Dat zou niet alleen nuttig zijn met het oog op beplantingen in volle grond maar ook om eventuele mogelijkheden voor 'urban mining' aan te tonen. In steden bevat de ondergrond inderdaad heel wat exploiteerbare rijkdommen.

De Commissie wijst er daarom nogmaals op dat het bodembeheer moet worden herzien, onder meer wat betreft het in kaart brengen van de ondergrondse voorzieningen.

Er is nood aan een nauwkeurige cartografie om de kwaliteit van de bodems te identificeren voordat de Bodemordonnantie wordt aangepast. Die cartografie zou niet alleen een waardevol hulpmiddel zijn bij het beoordelen van de huidige staat van de bodems, maar zou het ook gemakkelijker maken om relevante gegevens te verstrekken aan alle actoren van de bouwsector. Ze zou een vlottere, beter geïnformeerde samenwerking tussen de verschillende belanghebbenden mogelijk maken, door te garanderen dat de beslissingen worden genomen op basis van betrouwbare, actuele gegevens.

In elk geval moet een cartografie/monitoring van de kwaliteit van de bodems beschikbaar zijn voordat de Bodemordonnantie wordt aangepast.

b. Braakliggende terreinen

In haar advies van [22 maart 2022](#) over het RPA-project 'Josaphat' wees de Commissie erop dat de geschiedenis heeft uitgewezen dat de braakliggende spoor- en militaire terreinen in Brussel geleidelijk

aan zijn verstedelijkt. Vroeger waren er tal van braakliggende terreinen (Thurn & Taxis, Weststation, Josaphat), maar ze verdwijnen een na een. Als niet aan minstens een van die terreinen een duidelijke bestemming van instandhouding van biodiversiteit wordt toegekend, zal er uiteindelijk niets overblijven. De vraag naar de toekomst van de resterende braakliggende terreinen dringt zich op. De denkoefening over de biodiversiteit gaat verder dan de perimeter van het RPA en moet deel uitmaken van een globale gewestelijke strategie om de ecologische netwerken te herzien. De kaart van het ecologische netwerk (die oorspronkelijk vooral een kaart was van de groene continuïteit en de verbindingen tussen groene ruimten) kan een kaart worden van specialisatie van de sites. Zo zou de site Schaarbeek-Vorming gezien haar omvang, en ook al is geschikt is voor de ontwikkeling van stedelijke industrie, een habitatgebied voor een aantal wilde diersoorten kunnen worden van een andere aard dan het habitatgebied van de Josaphatsite.

c. Stadsvernieuwingsprojecten

Een ongewenst effect van de renovatie van bestaande gebouwen is dat grond wordt uitgegraven om garages te bouwen, wat aanleiding geeft tot bezorgdheid over de aantasting van de bodemkwaliteit en het grondwater. Een gelijkaardig probleem doet zich ook voor wanneer niet gereguleerde verbouwingen aan achtergevels van woningen worden uitgevoerd zonder rekening te houden met het binnenhuizenblok of, algemeen, met de bescherming en het herstel van de volle grond.

Er zijn al maatregelen genomen, zoals een onderzoek naar de bodemkwaliteit en de ontharding van gebieden die als prioritair zijn aangemerkt. Er worden momenteel technische clausules opgesteld voor de tuinaannemers die in de parken werken, met een groeiende trend om groene ruimten te integreren in stadsprojecten.

d. Wegen en openbare ruimten

Wegen en openbare ruimten vormen een zeer groot percentage van de grondoppervlakte van het BHG. Het is essentieel om in het plan een strategie op te nemen voor de vergroening en ontharding van openbare wegen en pleinen die anderzijds, in hun huidige staat, sterk bijdragen aan het hitte-eilandeffect. De Commissie steunde de voorstellen van de nieuwe GSV op dit gebied.

Toch merkt de Commissie op dat sommige parken overmatig worden gebruikt en misbruikt (bijv. de 24 uur fietsen in het Terkamerenbos).

De Commissie herinnert eraan dat het van cruciaal belang is om de sociaal-economische dimensies van de openbare ruimte niet te verwaarlozen en tegelijkertijd een evenwicht te bewaren met de ecologische aspecten.

e. Burgerparticipatie

De participatieve aanpak laat zien dat de bevolking niet altijd de aanbevelingen opvolgt die mogelijk een gunstiger effect hebben op het klimaat.

Daarnaast worden momenteel een petitie en juridische stappen voorbereid om uitstel te vragen voor de verstedelijking van braakliggende terreinen, wat een belangrijke uitdaging voor de verkiezingen wordt.

De Commissie benadrukt dat alle partijen betrokken moeten worden en dat projecten op een voor iedereen toegankelijke en begrijpelijke manier gepresenteerd moeten worden.

f. Het compensatiemechanisme

In het kader van de Bodemstrategie 2030 is het de bedoeling om vernietiging van levende bodems zoveel mogelijk te voorkomen, door de voorkeur te geven aan hergebruik van verzegelde bodems en compensatiemechanismen te overwegen wanneer bouwen op levende bodem onvermijdelijk is. Het fonds zou worden gebruikt voor de financiering van maatregelen om te ontharden en te vergroenen.

De Commissie steunt de oprichting van een dergelijk fonds, waarvoor politieke steun nodig zal zijn.

Conclusie

De Commissie feliciteert Leefmilieu Brussel met haar ontwerp van de strategie GOOD SOIL, omdat die strategie uitgebreid bewust maakt van het belang van de bodem in alle projecten, door aan te moedigen om bodems van goede kwaliteit te gebruiken voor hun juiste doel, en bodems van mindere kwaliteit te gebruiken voor bebouwing of in te zetten als grondstof. Op die moedigt de Commissie het rationeel gebruik van gewonnen materialen aan, om urban mining en circulariteit te bevorderen. Dit betekent dat een evenwicht moet worden gevonden tussen milieubescherming en optimalisatie van de grondstoffen in een geest van circulariteit. Een gewestelijke autoriteit zou de circulariteit van gewonnen materialen kunnen beheren om de export van grondstoffen of de mogelijkheid voor wederinvoer van behandelde gronden in de naburige gewesten te vermijden. De bodemmaterialen moet zoveel mogelijk binnen de gewestgrenzen worden hergebruikt voor de heraanleg van open ruimten (bijv. afgegraven grond gebruiken om heuvels te maken).

Ook andere elementen zijn het onderzoeken waard:

- Integratie van de gegevens in de wijkmonitoring;
- De grootstedelijke rand ten opzichte van de situatie in het Brusselse Gewest (op het gebied van grote gehelen, belangrijke tendensen). Bijvoorbeeld de kaarten met de koelte-/hitte-eilanden op elkaar afstemmen;
- In het plan een specifieke strategie opnemen voor de vergroening en ontharding van wegen en openbare ruimten;
- De volle gronden in binnenhuizenblokken beschermen en herstellen;
- Een deel van de bevolking laten participeren (natuurliefhebbers, studenten enz.). Het zou bijvoorbeeld interessant zijn de de burgerwetenschap te ontwikkelen door het bevorderen van toepassingen als Waarnemingen.be waarop gebruikers gegevens van natuurwaarnemingen kunnen invoeren;
- Overwegen om naast biologische of biodiversiteitsevaluaties ook evaluaties te maken van de capaciteit van open ruimten voor recreatie, onderwijs enz. (het Zoniënwoud is bijvoorbeeld een enorm recreatief, educatief en zelfs artistiek centrum);
- Deze strategie zou bij voorkeur systematisch moeten worden opgenomen in de bestaande feitelijke toestanden van ontwerpen van GemOP en BBP en onderwerp zijn van grondig onderzoek in het kader van de MER om rekening te houden met methodologische tekortkomingen en verbeteringen.
- De Commissie beveelt Leefmilieu Brussel aan om bij de verdere ontwikkeling te benchmarken, onder meer met Vlaanderen en Wallonië (methodologie, uitgevoerd en lopend wetenschappelijk onderzoek). Anderzijds meent zij dat het essentieel is om te beschikken over een overzicht van goede praktijken in geïntegreerd en duurzaam bodembeheer. Dat overzicht moet verschillende aspecten dekken, zoals waterinfiltratie, geschikte bouwmethoden en richtlijnen om bodemverdichting te beperken tijdens werfwerkzaamheden. Een dergelijke gids zou als referentie kunnen dienen voor professionals in de sector en helpen om bouwmethoden te promoten die zowel efficiënt als milieuvriendelijk zijn.
- Het opnemen van die principes in milieu- en stedenbouwkundige vergunningen (onder meer in het kader van de toekomstige GSV) is een proactieve stap naar het beheersen van bouwkosten zonder dat dit ten koste gaat van het behoud van de natuurlijke ecosystemen. Dat moedigt ook een holistische benadering aan die niet alleen milieuaspecten maar ook sociaal-economische aspecten omvat, om een stedelijke ontwikkeling te garanderen die zowel leefbaar als milieuvriendelijk is. Toch willen we de aandacht vestigen op het feit dat we de huidige procedures, en dan in het bijzonder de stedenbouwkundige procedures, die al omslachtig zijn en (te) lang duren, niet ingewikkelder/langer moeten maken.
- De Commissie vraagt dat de juridische aanpassingen rekening zouden houden met de noodzaak voor de operatoren om zich binnen een redelijke termijn aan te passen en dat de voorkeur wordt gegeven aan een spreiding van de maatregelen (zoals bijvoorbeeld voor het EPB) en tegelijkertijd een doeltreffende controle van de maatregelen wordt gegarandeerd zodra ze in werking zijn getreden. Rechtszekerheid en

juridische voorspelbaarheid zijn essentieel voor een evenwichtige en stabiele ontwikkeling van het gewest.

CONTEXT

1- Voorgeschiedenis

Tot 2005 was het bodembeleid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in hoofdzaak gericht op bodemverontreiniging. Die beperkte aanpak biedt echter geen antwoord op alle uitdagingen van het gewest, zoals klimaatverandering en biodiversiteitsverlies. Sinds 2019 onderzoekt Leefmilieu Brussel het concept van geïntegreerd en duurzaam bodembeheer, onder de naam GOOD SOIL, met als doel de bodems beter te beschermen en de ecosysteemdiensten die ze leveren te herstellen.

In 2021 heeft de Europese Commissie de Bodemstrategie 2030 aangenomen, die het belang van de bescherming en het herstel van de bodems tegen alle vormen van aantasting onderstreept en concrete maatregelen voorstelt. Koolstofneutraliteit en het succes van andere strategieën zoals de voedsel- en biodiversiteitstrategie zijn afhankelijk van 100% gezonde bodems tegen 2050. In die context presenteerde de Europese Commissie in juli 2023 ook een ontwerprichtlijn over de bodems, met een kader voor de definitie, de monitoring en het duurzaam beheer van de bodems.

Bodembeheer is ook gekoppeld aan andere Europees beleidslijnen, zoals de Green Deal, de klimaat- en biodiversiteitsstrategie en ruimtelijke ordening. Het belang van geïntegreerd bodembeheer wordt ook internationaal erkend.

In antwoord op die initiatieven heeft de Brusselse Hoofdstedelijke Regering Leefmilieu Brussel de opdracht gegeven om een Bodemplan op te stellen in lijn met de Bodemstrategie 2030 van de Europese Commissie en om een wijziging van de Bodemordonnantie voor te bereiden in lijn met de toekomstige Europese Bodemrichtlijn.

De strategie GOOD SOIL is gebaseerd op het idee van een evenwicht tussen de verschillende functies van het gewest, volgens het beginsel 'de juiste grond voor het juiste gebruik'. Dit betekent dat bodems van mindere kwaliteit worden voorbehouden voor bebouwing en bodems van betere kwaliteit voor natuur, waterbeheer en voedselproductie.

De Index voor Bodemkwaliteit in Brussel (IBKB), in 2020 ontwikkeld door Leefmilieu Brussel en in 2021 goedgekeurd door de Universiteit van Luik, is een belangrijk instrument om de bodemkwaliteit te objectiveren. De index wordt gebruikt om sites, projecten en initiatieven voor heraanleg, bodembescherming of -beheer te beoordelen. De IBKB wordt ook overwogen door andere regio's, zoals Wallonië en de stad Amsterdam, om de kwaliteit van hun bodems te beoordelen.

2- Onderwerp

In afwachting van een wettelijk kader dat ten vroegste in 2027 tot stand zou kunnen komen door de wijziging van de bodemordonnantie van 2009 in het kader van de omzetting van de toekomstige Europese bodemrichtlijn, heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een strategie uitgewerkt onder de naam 'GOOD SOIL'. Die strategie heeft als doel de principes en doelstellingen van geïntegreerd bodembeheer in Brussel vast te leggen.

De strategie 'GOOD SOIL' streeft naar een evenwicht tussen de ecologische, maatschappelijke, stedenbouwkundige en economische uitdagingen van het gewest. De strategie beoogt kwalitatieve bodems met een voorbeeldig, transversaal en multidisciplinair beheer tegen 2050. Ze stelt doelstellingen voor 2030 voor, zowel algemene als specifieke (gericht op ecosysteemdiensten en versterking van de circulaire economie).

Die doelstellingen zijn nog niet gekwantificeerd, omdat ze een grondige reflectie vereisen met de betrokken partners. Ter ondersteuning van die doelstellingen worden concrete maatregelen en instrumenten voorgesteld op zeven actiegebieden: kennisvergroting, wet- en regelgeving, bewustmaking van de betrokken actoren, ruimtelijke ordening, duurzame bodembeheerpraktijken, partnerschappen en financiering.

Leefmilieu Brussel organiseerde van 3 juli tot 15 september 2023 een raadpleging onder 35 openbare en private actoren die rechtstreeks betrokken zijn bij bodembeheer.

3- De strategie Good Soil

De strategie GOOD SOIL wil de doelstellingen en maatregelen voor een geïntegreerd en duurzaam bodembeheer in Brussel begeleiden en ontwikkelen, in antwoord op de ecologische, sociale, stedenbouwkundige en economische uitdagingen. Ze is gebaseerd op het idee om het bodemgebruik in evenwicht te brengen door bodems van betere kwaliteit voor te behouden voor natuur, waterbeheer en voedselproductie en bodems van mindere kwaliteit te bestemmen voor bebouwing. Die strategie is gebaseerd op de Index voor Bodemkwaliteit in Brussel (IBKB) om de bodemkwaliteit te beoordelen en doelen voor 2030 te bepalen in overeenstemming met Europese richtlijnen. Ze streeft ernaar om andere gewestelijke beleidsmaatregelen te versterken en samenwerking tussen publieke en private actoren aan te moedigen. Om die doelstellingen te bereiken worden concrete **maatregelen** voorgesteld, waarvan sommige extra financiering vereisen die uit Europese bronnen of uit een toekomstig compensatiefonds zou kunnen komen. Door alle belanghebbenden erbij te betrekken, wil de strategie GOOD SOIL een samenhangend en doeltreffend beleid garanderen en tegelijkertijd als basis dienen voor de toekomstige ontwikkeling van een Bodemplan.

4- Adviezen van de instanties

- a) Verschillende actoren wezen op de noodzaak aan een betere beschrijving van de verschillende gebruikte termen.

Aan het einde van de strategie is een verklarende woordenlijst toegevoegd en die termen kunnen nog evolueren tijdens het opstellen van het Bodemplan en wanneer de maatregelen worden geïmplementeerd.

- b) Sommige doelstellingen kunnen worden verduidelijkt of verbeterd door een beoordeling uit te voeren (haalbaarheid, kosten, milieuvordelen en mogelijke financieringswijzen).

De doelstellingen zullen worden verfijnd in samenwerking met de betrokken actoren in het kader van de uitwerking van een Bodemplan. Sommige doelstellingen werden al opnieuw geformuleerd, geen enkel kwantitatief element zal worden toegevoegd.

- c) Het belang van coördinatie en afstemming met bestaande initiatieven, zoals Good Food, het Natuurplan, het Waterplan en andere gewestelijke plannen en strategieën. Dat onderstreept dat het belangrijk is om versnippering of overlapping met al bestaande inspanningen uit te sluiten, terwijl het de besluitvorming tussen verschillende doelstellingen vergemakkelijkt.

Dit punt benadrukt het belang van partnerschap in de strategie, die een leemte wil opvullen die niet door andere plannen wordt gedekt door zich te richten op bodemgerelateerde aspecten. Voor de implementatie en evaluatie van de strategie zal nauw moeten worden samengewerkt met alle belanghebbenden, waaronder overheidsinstanties als Perspective, Urban, de MSI, de BGHM en Citydev.

- d) Het is belangrijk om een evenwicht te vinden tussen de strategie, sociaal-economische aspecten en sociale rechtvaardigheid. Alle bevolkingslagen moeten gesensibiliseerd worden, ook die in de meest achtergestelde wijken, die heel vaak te kampen hebben met verschillende soorten tekorten.

De tekst benadrukt het evenwicht tussen alle functies en alle uitdagingen waar het gewest voor staat. Het basisbeginsel van de strategie is 'de juiste grond voor het juiste gebruik', en dat beginsel is ook opgenomen in het LKEP en in het ontwerp tot wijziging van de GSV.

- e) Er werden tal van suggesties gedaan met betrekking tot de ontwikkeling en uitvoering van de maatregelen zelf, met name om aan te sluiten bij bestaande initiatieven.

De strategie GOOD SOIL is bedoeld als een algemene leidraad. De aandachtspunten leiden niet tot directe veranderingen, maar zullen worden meegenomen bij het ontwikkelen van de inhoud van de maatregelen.

- f) Er werden suggesties gedaan over de prioritering van doelstellingen, correcties, herformuleringen en technische overwegingen.

Alle suggesties werden aanvaard. De aanbeveling om de doelstellingen te prioriteren werd niet nodig geacht, omdat dit afhangt van het budget en van de aanvullende studies die nodig zijn. Die prioritering zal beslist worden besproken met de belanghebbenden en worden opgenomen in het toekomstige Bodemplan.

- g) Ook de zogeheten 'arme' bodems kunnen een interessante biodiversiteit herbergen.

Dat zal een belangrijk element zijn van de uitvoering van de strategie, onder meer bij de reflecties over het bruine netwerk. Het doel is ervoor te zorgen dat de bodemdiversiteit vertegenwoordigd is en dat de strategie niet funest is voor bepaalde biotopen die behouden moeten blijven, door pogingen om ze te 'verbeteren' waar dat niet relevant is.

- h) Er wordt gewezen op de mogelijke risico's van het gebruik van bepaalde soorten afval als bodemvervanger of -verbeteraar.

Hoewel dat een belangrijk element is, wordt de doelstelling in kwestie behouden als middel om de circulaire economie te ondersteunen.

- i) De doelstellingen voor bodemgebruik suggereren dat afgraven de voorkeursoptie is, terwijl vanuit het perspectief van geïntegreerd beheer de bodem in eerste instantie op zijn plaats moet worden gehouden.

Dat werd aangepast door een extra doelstelling toe te voegen met betrekking tot het beginsel 'vermijden-verminderen-compenseren'.

- j) De doelstelling om tegen 2050 tot 'nul netto verharding' te komen en het daaruit voortvloeiende compensatiebeginsel geven op welke manier dan ook aanleiding tot bezorgdheid (niet ambitieus genoeg of niet haalbaar voor Brussel).

Het doel is om een reflectie tussen de betrokken administraties op gang te brengen. De concrete verwezenlijking ervan moet afhankelijk worden gesteld van een technische en economische haalbaarheidsstudie in samenwerking met de gewestelijke openbare operatoren en Brulocalis. Die studie zal moeten beslissen over het onthardingstraject tegen 2050, over de schaal waarop die ontharding zal worden berekend (gemeentelijk, gewestelijk of grootstedelijk), over de doelstellingen voor de ontharding en de bijbehorende budgetten enz.

- k) In bepaalde gevallen is een verharding noodzakelijk omwille van de specifieke aard van bepaalde activiteiten (bijvoorbeeld beperking van het risico op vervuiling, voldoende draagkracht voor vrachtwagens).

Die herinnering is belangrijk omdat het doel van de strategie is om die activiteiten te ondersteunen zodat ze zo duurzaam mogelijk zijn in de context waarin ze opereren.

- l) De doelstelling van ontharding en bescherming van de bodems lijkt in tegenspraak te zijn met een reeks wettelijke normen (bijv. aanleg van trottoirs), aanbevelingen en huidige praktijken (bijv. kunstmatige sportterreinen).

De strategie GOOD SOIL is niet bedoeld om verharding te verhinderen op plaatsen waar die nodig is. Bij de uitvoering van de aanbevolen maatregelen moet hier bijzondere aandacht aan worden besteed, om een evenwicht te vinden tussen de verschillende behoeften en milieubescherming, of zelfs bepaalde gewoonten te veranderen.

- m) Het beheer van bodemverontreiniging en de huidige procedures voor het onderzoeken en behandelen van dergelijke verontreiniging is een onderwerp dat regelmatig aan bod is gekomen.

Bodemverontreiniging wordt sinds 2004 bestudeerd en behandeld. Het doel van de strategie GOOD SOIL is om alle vormen van bodemaantasting, inclusief chemische verontreiniging, te beheersen. De tekst werd aangepast om de wil te weerspiegelen om rekening te houden met nieuwe verontreinigende stoffen.

- n) Er wordt gevraagd aandacht te blijven besteden aan de financiering en middelen die nodig zijn om de strategie uit te voeren en om overleg te plegen met de belanghebbenden.

Gezien het vrijwillige karakter van de strategie zouden de maatregelen kunnen worden uitgevoerd op basis van de beschikbare middelen en budgettaire mogelijkheden. Er zal overleg plaatsvinden met de belanghebbenden om de maatregelen in het toekomstige bodemplan en de toekomstige bodemordonnantie aan te passen.